

گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۸ رقابت پذیری جهانی

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۶۳۱۵
بهمن‌ماه ۱۳۹۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۲.....	۱. تغییر رویکرد مجمع جهانی اقتصاد در تدوین گزارش رقابت پذیری سال ۲۰۱۸.....
۴.....	۲. وضعیت ایران در گزارش رقابت پذیری سال ۲۰۱۸.....
۱۱.....	۳. مقایسه وضعیت ایران با سایر کشورهای جهان به ویژه کشورهای سند چشم انداز ۱۴۰۴.....
۱۳.....	جمع بندی.....
۱۴.....	منابع و مآخذ.....

گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۸ رقابت‌پذیری جهانی

چکیده

در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی در سال ۲۰۱۸، جمهوری اسلامی ایران رتبه ۸۹ را در میان ۱۴۰ کشور مورد بررسی کسب کرده است. تغییر روش‌شناسی مجمع جهانی اقتصاد در محاسبه شاخص رقابت‌پذیری جهانی، عامل تنزل رتبه کشور از ۶۹ در گزارش سال گذشته به ۸۹ در گزارش سال جدید بوده و در واقع پس از تطبیق امتیازات سال گذشته با روش‌شناسی جدید، ایران تنها یک رتبه در مقایسه با سال گذشته تنزل داشته است. این امر بدین معناست که در واقع ارزیابی مجمع جهانی اقتصاد بر اساس شاخص رقابت‌پذیری جهانی، تغییر چشمگیری را در وضعیت کلی محیط کسب‌وکار ایران منعکس نمی‌کند. همچنین در میان ۲۰ کشور سند چشم‌انداز که در گزارش رقابت‌پذیری ارزیابی می‌شوند، ایران با دو رتبه تنزل در مقایسه با سال گذشته در جایگاه پانزدهم قرار دارد.

اگرچه تفاوت زیادی در تعریف مؤلفه‌ها و به ویژه روش وزن‌دهی ارکان بر اساس روش‌شناسی جدید ایجاد شده، اما ارکان دوازده‌گانه به لحاظ مفهومی تا حد زیادی با گزارش‌های سال‌های گذشته قابل مقایسه هستند. رتبه ایران در رکن «ثبات اقتصاد کلان» (با لحاظ مؤلفه‌های جدید) به شدت سقوط کرده و از ۴۴ در گزارش سال گذشته به ۱۱۷ در گزارش جدید رسیده است. در رکن «نهاده‌ها» نیز تقریباً به وضعیت نابسامان سال ۲۰۱۴ بازگشته و رتبه ۱۲۱ را کسب کرده است. ایران کماکان در رکن «اندازه بازار» با کسب رتبه ۱۹ جهان وضعیت خوبی دارد و در ارکان «بازار کالا» و «بازار کار» به ترتیب با رتبه‌های ۱۳۴ و ۱۳۶ همچنان (با وجود اندکی تغییر در مؤلفه‌ها) وضعیت نامناسبی قابل مشاهده است. طبق ماده (۲۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴) دولت مکلف شده در هر سال رتبه کشور را در شاخص‌های کسب‌وکار ارتقا دهد. بررسی وضعیت کشور در شاخص رقابت‌پذیری جهانی نشان می‌دهد این هدف در مورد شاخص مذکور در سال جاری محقق نشده است.

مقدمه

مجمع جهانی اقتصاد از سال ۲۰۰۵ گزارشی را با عنوان «رقابت‌پذیری جهانی»^۱ تهیه و منتشر می‌کند. وضعیت رقابت‌پذیری در جمهوری اسلامی ایران از سال ۲۰۰۹ با همکاری اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در این رتبه‌بندی بین‌المللی تعیین می‌شود.

طبق روش‌شناسی جدید گزارش در سال ۲۰۱۸، ۱۲ رکن رقابت‌پذیری عبارتند از: نهادها، زیرساخت، انطباق‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات، ثبات اقتصاد کلان، بازار محصول، بازار نیروی کار، نظام مالی، اندازه بازار، سلامت، مهارت‌ها، پویایی کسب‌وکار، ظرفیت نوآوری.

بر اساس تبصره ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶) «وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی و نهادهای بین‌المللی، جایگاه ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی کسب‌وکار را بهبود بخشد و وضعیت اقتصادی مناسب کشور را به سرمایه‌گذاران خارجی معرفی کند». همچنین در بند «الف» ماده (۲۵) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴) دولت مکلف شده در هر سال رتبه کشور را در شاخص‌های کسب‌وکار (به طور خاص سه شاخص «انجام کسب‌وکار»، شاخص «رقابت‌پذیری جهانی» و «شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت») ارتقا دهد.

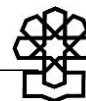
گزارش حاضر ضمن بررسی وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی (سال ۲۰۱۸)، نگاهی به عملکرد دولت در راستای اجرای تکلیف قانونی خود در بهبود رتبه ایران در گزارش رقابت‌پذیری جهانی دارد.

۱. تغییر رویکرد مجمع جهانی اقتصاد در تدوین گزارش رقابت‌پذیری سال ۲۰۱۸

در رویکرد جدید، مفاهیم جدیدی برای ارائه بینش عمیق‌تری از سرمایه انسانی، نوآوری، انعطاف‌پذیری و چابکی معرفی شده‌اند. مفاهیم جدیدی مانند فرهنگ کارآفرینی، تفکر انتقادی، اعتماد اجتماعی و غیره، با گردآوری داده‌های جدید اضافه شده و مؤلفه‌های سنتی مانند زیرساخت‌ها، ثبات اقتصاد کلان و حقوق مالکیت تکمیل شده‌اند. معیار اندازه‌گیری ارکان و مؤلفه‌ها بین صفر تا ۱۰۰ تعیین شده و ۱۰۰ بهترین حالت را نشان می‌دهد. در روش‌شناسی جدید ۱۲ رکن و ۹۸ مؤلفه با استفاده از داده‌های گردآوری شده از سازمان‌های بین‌المللی و نظرسنجی‌های مجمع جهانی اقتصاد در شاخص گنجانده شده است. همچنین دسته‌بندی جدیدی از ارکان دوازده‌گانه رقابت‌پذیری مطابق جدول زیر ارائه شده است:^۲

1. Global Competitiveness Report

2. World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, Insight Report, p 9.

جدول ۱. دسته‌بندی جدید از ارکان رقابت‌پذیری در گزارش سال ۲۰۱۸

محیط توانمندساز	بازارها
رکن اول: نهادها	رکن هفتم: بازار محصول
رکن دوم: زیرساخت	رکن هشتم: بازار نیروی کار
رکن سوم: انطباق‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات	رکن نهم: نظام مالی
رکن چهارم: ثبات اقتصاد کلان	رکن دهم: اندازه بازار
سرمايه انسانی	اکوسیستم نوآوری
رکن پنجم: سلامت	رکن یازدهم: پویایی کسب‌وکار
رکن ششم: مهارت‌ها	رکن دوازدهم: ظرفیت نوآوری

مأخذ: گزارش رقابت‌پذیری جهانی، سال ۲۰۱۸، ص ۳۹.

اطلاعاتی که از پرسشنامه استخراج می‌شوند و مبتنی بر نظرات شخصی پاسخ‌دهندگان منتخب در هر کشور هستند از نمونه‌ای متشکل از بنگاه‌های کوچک، متوسط و بزرگ با پراکندگی جغرافیایی مناسب استخراج می‌شود. ۶۲ مؤلفه از مجموع ۹۸ مؤلفه (۶۳ درصد) شاخص رقابت‌پذیری مبتنی بر داده‌های کیفی یا پیمایشی است و ۳۷ درصد مابقی از آمارهای رسمی منتشر شده توسط کشورها گردآوری شده‌اند.

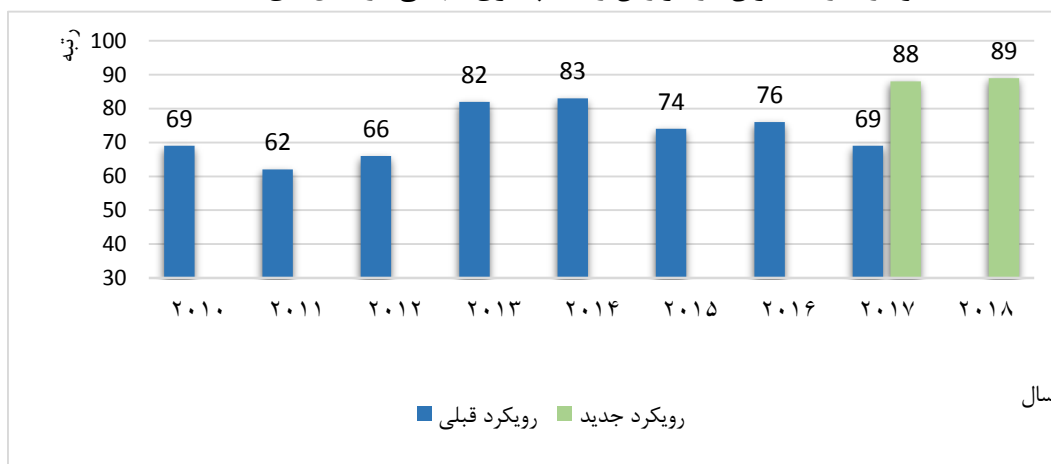
نکته مهم دیگر در روش‌شناسی جدید، لحاظ کردن وزن برابر برای ارکان دوازدهگانه، بدون در نظر گرفتن مرحله توسعه کشورها است. به دلیل پیچیدگی فزاینده اولویت‌بندی سیاست‌ها، شاخص جدید پیشنهاد می‌کند کشورها به جای تمرکز بر عوامل خاص، نگاهی کل‌نگر به عوامل بهبود رقابت‌پذیری داشته باشند و از هیچ‌یک از ارکان رقابت‌پذیری غفلت نکنند.^۱

در روش‌شناسی پیشین، سه مرحله برای توسعه اقتصادی کشورها معرفی می‌شد که متناسب با این سه مرحله، سه شاخص فرعی الزامات بنیادین، عوامل مؤثر بر افزایش کارایی و عوامل مؤثر بر پیشرفت بودن و نوآوری تعریف شده و ارکان رقابت‌پذیری در زیرمجموعه این سه شاخص فرعی قرار می‌گرفتند. وزن ارکان رقابت‌پذیری متناسب با اینکه هر کشور در چه مرحله‌ای از توسعه قرار دارد، تعیین می‌شد. برای مثال، ایران در گزارش سال ۲۰۱۷ مجمع جهانی اقتصاد جزء کشورهایی قرار گرفت که در مرحله دوم (توسعه مبتنی بر کارایی) است و وزن شاخص‌های فرعی آن به ترتیب، ۴۰، ۵۰ و ۱۰ درصد محاسبه می‌شد. به نظر می‌رسد تغییر وزن ارکان در گزارش سال ۲۰۱۸، رتبه برخی از کشورها را به میزان زیادی متأثر کرده است.

۲. وضعیت ایران در گزارش رقابت‌پذیری سال ۲۰۱۸

نمودار ۱ رتبه کشور را در گزارش رقابت‌پذیری در سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. طبق نمودار، ایران با کسب رتبه ۸۹ از میان ۱۴۰ کشور، تنها یک رتبه نسبت به سال گذشته تنزل داشته است. اگرچه بر اساس روش‌شناسی قبلی، ایران در رتبه ۶۹ از ۱۳۷ کشور در سال گذشته قرار گرفته بود. به نظر می‌رسد شکافی که در رتبه کشور در مقایسه با سال‌های گذشته مشاهده می‌شود، صرفاً به دلیل تغییر رویکرد و روش‌شناسی محاسبه شاخص است.

نمودار ۱. رتبه ایران در گزارش رقابت‌پذیری جهانی در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۸

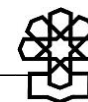

مأخذ: گزارش‌های رقابت‌پذیری جهانی، سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۸، ایران.

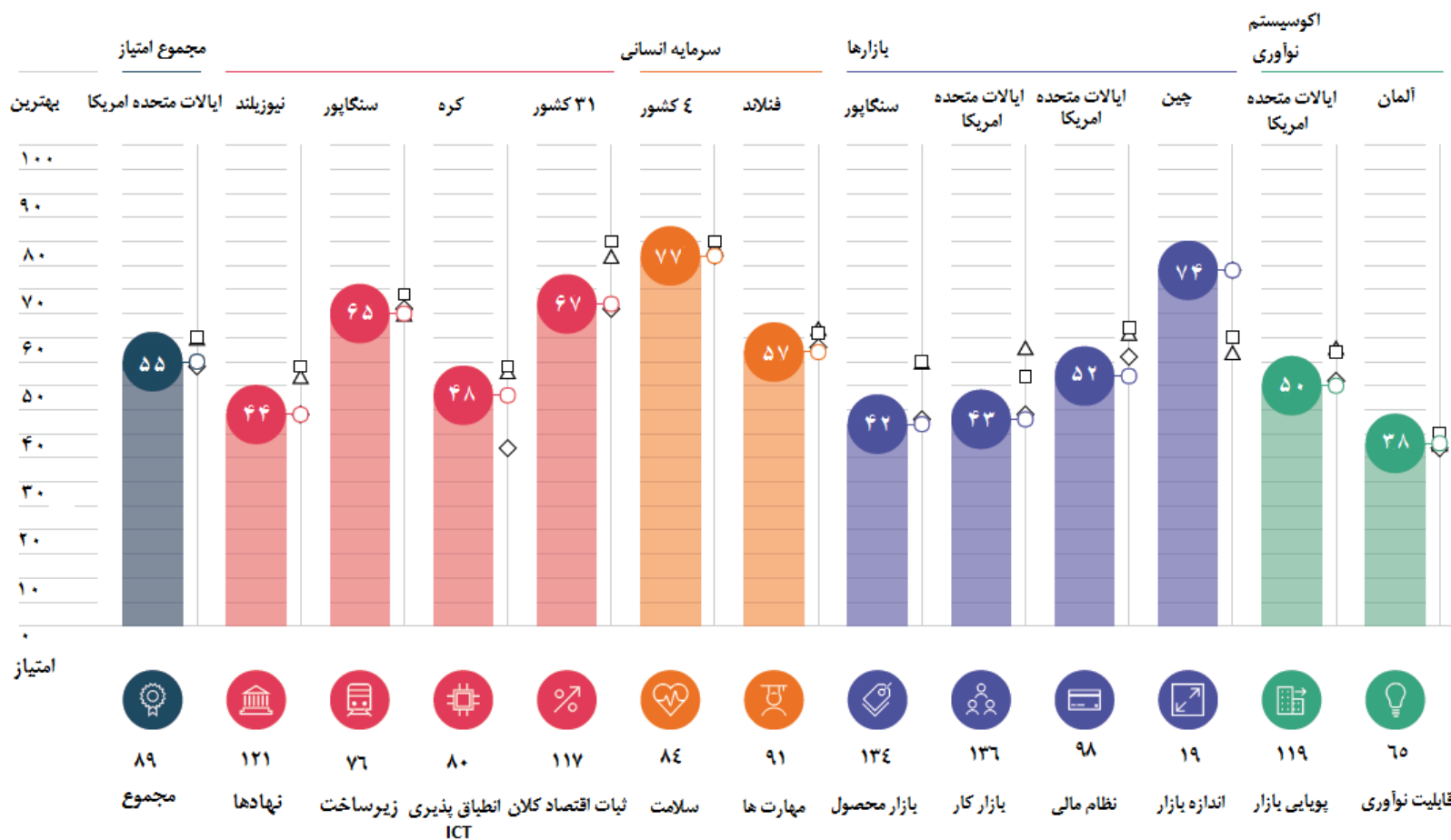
نمودار ۲، امتیاز و رتبه ایران و نیز بهترین کشور را در ارکان دوازده‌گانه رقابت‌پذیری نشان می‌دهد. محور عمودی، امتیاز در مقیاس صفر تا ۱۰۰ را نشان می‌دهد و در بالای هر رکن بهترین کشور به لحاظ امتیاز درج شده است. محور افقی نیز رتبه هر رکن را نشان می‌دهد. برای مثال کشور ایالات متحده آمریکا با کسب امتیاز ۸۵/۵ از ۱۰۰، بهترین کشور دنیا و جمهوری اسلامی ایران با کسب امتیاز ۵۵ در رتبه ۸۹ قرار گرفته است.

بهترین ارکان رقابت‌پذیری برای ایران به لحاظ رتبه، رکن اندازه بازار (رتبه ۱۹)، ظرفیت نوآوری (رتبه ۶۵) و انطباق‌پذیری ICT (رتبه ۸۰) هستند. بدترین وضعیت نیز مربوط به ارکان بازار کار (رتبه ۱۳۶)، بازار کالا (رتبه ۱۳۴) و نهادها (رتبه ۱۲۱) است.

ایران با وجود کسب امتیاز پایین در رکن ظرفیت نوآوری (۳۸ از ۱۰۰) به دلیل اینکه معدودی از کشورها در زمینه نوآوری در کسب‌وکار پیش‌تاز هستند، رتبه مناسبی کسب کرده است؛ اما به رغم امتیاز بالا در رکن سلامت (۷۷ از ۱۰۰) به دلیل فشردگی رقابت کشورها در این زمینه، رتبه چشمگیری ندارد.

نمودار ۲. وضعیت ایران در گزارش رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۸

Source: World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, Insight Report, p. 287.

جدول ۲. امتیاز ارکان دوازده‌گانه رقابت‌پذیری ایران، سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۸

رویکرد جدید		رویکرد پیشین				
۲۰۱۸	رکن / سال	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	رکن / سال
۱۲۱	نهاده‌ها	۸۵	۹۰	۹۴	۱۰۸	نهاده‌ها
۷۶	زیرساخت	۵۷	۵۹	۶۳	۶۹	زیرساخت‌ها
۸۰	انطباق‌پذیری ICT					
۱۱۷	ثبات اقتصاد کلان	۴۴	۷۲	۶۶	۶۲	ثبات اقتصاد کلان
۸۴	سلامت	۵۰	۴۹	۴۷	۵۲	بهداشت و آموزش ابتدایی
۹۱	مهارت‌ها	۵۱	۶۰	۶۹	۷۸	آموزش عالی و حرفه‌ای
۱۳۴	بازار کالا	۱۰۰	۱۱۱	۱۰۹	۱۲۰	کارایی بازار کالا
۱۳۶	بازار نیروی کار	۱۳۰	۱۳۴	۱۳۸	۱۴۲	کارایی بازار نیروی کار
۹۸	بازارهای مالی	۱۲۸	۱۳۱	۱۳۴	۱۲۸	پیشرفته بودن بازارهای مالی
۱۹	اندازه بازار	۱۹	۱۹	۱۹	۲۱	اندازه بازار
۱۱۹	پویایی کسب‌وکار	۹۷	۱۰۹	۹۹	۱۰۷	پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری
۶۵	ظرفیت نوآوری	۶۶	۸۹	۱۱۰	۱۱۰	نوآوری
	حذف شده است	۹۱	۹۷	۹۰	۸۶	آمادگی تکنولوژیک
۸۹	رتبه کل	۶۹	۷۶	۷۴	۸۳	رتبه کل

مأخذ: گزارش رقابت‌پذیری جهانی، ایران، سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۸.

جدول ۲، نشانگر رتبه ایران در ارکان رقابت‌پذیری در گزارش‌های سال‌های ۲۰۱۴ الی ۲۰۱۸ است. اگرچه تفاوت زیادی در تعریف مؤلفه‌ها در شاخص جدید ایجاد شده، اما ارکان به لحاظ مفهومی تا حدودی قابل مقایسه هستند. همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، رتبه ایران در رکن «ثبات اقتصاد کلان» (با لحاظ مؤلفه‌های جدید) به شدت سقوط کرده و در رکن «نهاده‌ها» نیز تقریباً به وضعیت نابسامان سال ۲۰۱۴ بازگشته است. ایران کماکان در رکن «اندازه بازار» بهترین رتبه و در ارکان «بازار کالا» و «بازار کار» (با وجود اندکی تغییر در مؤلفه‌ها) بدترین وضعیت را دارد. در گزارش جدید، آموزش ابتدایی از موضوع سلامت تفکیک شده و رکن ویژه «سلامت» در نظر گرفته شده است. همچنین رکن «انطباق‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات» و «مهارت‌ها» اضافه شده است که ایران در هر سه رکن مذکور تقریباً در جایگاه میانه رتبه‌بندی قرار گرفته است. در زمینه «زیرساخت»، «پویایی کسب‌وکار» و «نوآوری» با لحاظ تغییرات اندکی در تعریف مؤلفه‌ها، تغییر چشمگیری در رتبه مشاهده نمی‌شود. در رکن «بازارهای مالی» پس از تغییر در مؤلفه‌ها رتبه کشور از میانگین ۱۳۰ در سال‌های گذشته به ۹۸ بهبود یافته که عمدتاً این تغییر را می‌توان ناشی از تغییر روش‌شناسی ارزیابی کرد.

جدول ۳، امتیاز و رتبه ارکان و مؤلفه‌های رقابت‌پذیری برای ایران را در گزارش سال ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. با ملاحظه جدول، ۱۰ مؤلفه‌ای که بهترین رتبه را در ایران کسب کرده‌اند عبارتند از: کیفیت نهادهای پژوهشی، تولید ناخالص داخلی (برابری قدرت خرید)، هزینه شروع کسب‌وکار، شاخص اتصال جاده، شاخص اتصال خطوط کشتیرانی، نشریات علمی، شاخص اتصال فرودگاه، کارایی خدمات قطار، متوسط سال‌های تحصیل مورد انتظار و اعطای اعتبار داخلی به بخش خصوصی (درصد از GDP). همچنین ۱۰ مؤلفه‌ای که بدترین وضعیت را دارند به ترتیب عبارتند از: تعرفه‌های تجاری، واردات (درصد از GDP)، حکمرانی سهام‌داران، مشارکت زنان در نیروی کار، آزادی مطبوعات، شفافیت بودجه، استحکام مالی بانک‌ها، استحکام استانداردهای بازرسی و گزارش‌دهی، اتکا به مدیران حرفه‌ای و تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط.

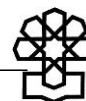
همچنین در جدول ۳، نوع داده‌ها به لحاظ کمی و کیفی متمایز شده‌اند. اطلاعاتی که از پرسشنامه استخراج می‌شوند و مبتنی بر نظرات شخصی پاسخ‌دهندگان منتخب در هر کشور هستند با علامت ستاره مشخص شده‌اند. داده‌های کیفی مورد استفاده در گزارش سال ۲۰۱۸ جمهوری اسلامی ایران، از مجموع ۱۴۳ پرسشنامه که به صورت برخط تکمیل شده‌اند،^۱ به دست آمده است.

جدول ۳. رتبه و امتیاز ایران در مؤلفه‌های رقابت‌پذیری جهانی، گزارش سال ۲۰۱۸

رتبه	امتیاز	ارکان و مؤلفه‌ها
۱۲۱	۴۴/۳	رکن اول: نهادها
۸۹	۴/۴	۱,۰۱ جرم سازمان‌یافته* (۷-۱)
۶۵	۲/۵	۱,۰۲ نرخ قتل (در هر ۱۰۰ هزار نفر)
۱۰۶	۹۷/۶	۱,۰۳ شیوع تروریسم (۰-۱۰۰)
۷۳	۴/۴	۱,۰۴ اعتبار خدمات پلیس* (۷-۱)
۶۶	۵۱/۱	۱,۰۵ سرمایه اجتماعی* (۰-۱۰۰)
۱۳۴	۱۱/۵	۱,۰۶ شفافیت بودجه* (۰-۱۰۰)
۸۶	۳/۵	۱,۰۷ استقلال قضایی* (۷-۱)
۹۲	۲/۹	۱,۰۸ کارایی چارچوب حقوقی در به چالش کشیدن مقررات* (۷-۱)
۱۳۴	۶۰/۷	۱,۰۹ آزادی مطبوعات* (۰-۱۰۰)
۹۷	۳/۱	۱,۱۰ بار مقررات دولتی* (۷-۱)
۹۶	۳/۱	۱,۱۱ کارایی چارچوب حقوقی در رفع نزاع دولت و بخش خصوصی* (۷-۱)
۱۰۱	۰/۵۳	۱,۱۲ شاخص مشارکت الکترونیک* (۰-۱)

۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (معاونت بررسی‌های اقتصادی)، «ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی»، ۱۳۹۷.

رتبه	امتیاز	ارکان و مؤلفه‌ها	
۹۷	۳/۳	۱,۱۳ گرایش آینده دولت در مورد کسب و کارها* (۷-۱)	
۱۰۹	۳۰	۱,۱۴ شیوع فساد* (۱۰۰-۰)	شفافیت
۱۰۳	۳/۹	۱,۱۵ حقوق مالکیت* (۷-۱)	حقوق مالکیت
۱۲۶	۳/۲	۱,۱۶ حمایت از حقوق مالکیت فکری* (۷-۱)	
۷۲	۱۵	۱,۱۷ کیفیت مدیریت زمین* (۳۰-۰)	
۱۲۷	۳/۶	۱,۱۸ استحکام استانداردهای بازرسی و گزارش‌دهی* (۷-۱)	حکمرانی شرکتی
۱۲۱	۴	۱,۱۹ تعارض مقررات ذی‌نفع* (۱۰-۰)	
۱۳۶	۲/۷	۱,۲۰ حکمرانی سهام‌داران* (۱۰-۰)	
۷۶	۶۵/۴	رکن دوم: زیرساخت	
۳۹	۷۷/۲	۲,۰۱ شاخص اتصال جاده (۱۰۰-۰)	جاده
۷۱	۳/۹	۲,۰۲ کیفیت جاده‌ها* (۷-۱)	
۷۰	۴/۹	۲,۰۳ تراکم راه‌آهن (کیلومتر)	راه‌آهن
۵۱	۳/۸	۲,۰۴ کارایی خدمات قطار* (۷-۱)	
۴۹	۸۰۵۳۳/۳	۲,۰۵ اتصال فرودگاه (امتیاز)	حمل و نقل هوایی
۱۲۱	۳/۳	۲,۰۶ کارایی خدمات حمل و نقل هوایی* (۷-۱)	
۴۲	۴۰/۸	۲,۰۷ شاخص اتصال خطوط کشتیرانی (۱۵۷-۰)	حمل و نقل دریایی
۷۵	۳/۹	۲,۰۸ کارایی خدمات حمل و نقل دریایی* (۷-۱)	
۷۹	۹۹/۲	۲,۰۹ نرخ برق‌رسانی (درصد جمعیت)	برق
۹۵	۱۵	۲,۱۰ اتلاف انتقال و توزیع نیروی برق (درصد از تولید)	
۶۰	۹/۲	۲,۱۱ در معرض آب آشامیدنی ناسالم بودن (درصد جمعیت)	آب
۸۵	۴/۴	۲,۱۲ اعتماد به عرضه آب* (۷-۱)	
۸۰	۴۷/۶	رکن سوم: انطباق‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات	
۸۸	۱۰۷/۳	۳,۰۱ مشترکین تلفن همراه (به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت)	انطباق‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات
۷۱	۶۸/۲	۳,۰۲ مشترکین پهنای باند اینترنت سیار (به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت)	
۶۷	۱۲/۴	۳,۰۳ مشترکین پهنای باند اینترنت ثابت (به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت)	
۱۱۴	.	۳,۰۴ مشترکین اینترنت فیبر نوری (به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت)	
۸۱	۵۳/۲	۳,۰۵ کاربران اینترنت (درصد جمعیت)	

رتبه	امتیاز	ارکان و مؤلفه‌ها		
۱۱۷	۶۶/۹	رکن چهارم: ثبات اقتصاد کلان		
۱۲۲	۹/۵	۴,۰۱ تورم سالیانه (درصد تغییر)	ثبات اقتصاد کلان	
۸۷	۴۹	۴,۰۲ شاخص بدهی دولت* (۰-۱۰۰)		
۸۴	۷۷/۵	رکن پنجم: سلامت		
۸۴	۶۴/۸	۵,۰۱ امید به زندگی سالم (سال)	سلامت	
۹۱	۵۷	رکن ششم: مهارت‌ها		
۹۲	۸	۶,۰۱ متوسط سال‌های تحصیل (سال)	تحصیلات	
۱۲۱	۳/۴	۶,۰۲ میزان آموزش کارمندان* (۷-۱)		مهارت
۹۶	۳/۷	۶,۰۳ کیفیت آموزش شغلی* (۷-۱)		
۱۱۳	۳/۵	۶,۰۴ مجموعه مهارت فارغ‌التحصیلان* (۷-۱)		
۶۹	۴/۲	۶,۰۵ مهارت‌های دیجیتال مردم* (۷-۱)	تحصیلات	
۷۸	۴	۶,۰۶ سهولت یافتن نیروی کار ماهر* (۷-۱)		مهارت
۵۷	۱۴/۹	۶,۰۷ متوسط سال‌های تحصیل مورد انتظار (سال)		
۱۰۲	۳	۶,۰۸ تفکر انتقادی در آموزش* (۷-۱)	مهارت	
۹۷	۲۶/۸	۶,۰۹ نسبت دانش‌آموز به معلم در تحصیلات ابتدایی (نسبت)		
۱۳۴	۴۲	رکن هفتم: بازار محصول		
۱۰۸	۳/۳	۷,۰۱ اثر اختلال‌زایی مالیات و یارانه بر رقابت* (۷-۱)	رقابت بازار داخلی	
۷۶	۳/۶	۷,۰۲ میزان انحصار بازار* (۷-۱)		
۱۲۴	۴/۲	۷,۰۳ رقابت در خدمات* (۷-۱)		
۱۱۷	۳/۹	۷,۰۴ رواج موانع غیرتعرفه‌ای* (۷-۱)	باز بودن تجارت	
۱۴۰	۲۸/۴۹	۷,۰۵ تعرفه‌های تجاری (درصد)		
۸۲	۵/۲	۷,۰۶ پیچیدگی تعرفه‌ها* (۷-۱)		
۷۱	۲/۶	۷,۰۷ کارایی روند ترخیص کالا* (۵-۱)		
۹۵	۶۳/۳	۷,۰۸ باز بودن تجارت خدمات* (۰-۱۰۰)		
۱۳۶	۴۳/۱	رکن هشتم: بازار نیروی کار		
۱۰۱	۲۳/۱	۸,۰۱ هزینه اخراج کارکنان (حقوق هفتگی)	انعطاف‌پذیری	
۸۹	۳/۶	۸,۰۲ سهولت استخدام و اخراج* (از نظر قانونی) (۷-۱)		
۱۲۳	۳/۶	۸,۰۳ همکاری در روابط کارگر - کارفرما* (۷-۱)		
۱۲۰	۴/۲	۸,۰۴ انعطاف‌پذیری در تعیین دستمزد* (۷-۱)		
۸۸	۲/۹	۸,۰۵ سیاست‌های فعال نیروی کار* (۷-۱)		
۹۲	۶۲/۹	۸,۰۶ حقوق کار* (۰-۱۰۰)		
۱۲۹	۳/۲	۸,۰۷ سهولت استخدام نیروی کار خارجی* (۷-۱)		
۱۱۷	۳/۹	۸,۰۸ جابه‌جایی نیروی کار داخلی* (۷-۱)		

رتبه	امتیاز	ارکان و مؤلفه‌ها	
۱۲۹	۳/۲	۸,۰۹	اتکا به مدیران حرفه‌ای* (۷-۱)
۱۰۵	۳/۵	۸,۱۰	تناسب پرداخت و بهره‌وری نیروی کار* (۷-۱)
۱۳۶	۰/۲۱	۸,۱۱	مشارکت زنان در نیروی کار (نسبت به مردان)
۱۱۴	۲۵/۹	۸,۱۲	نرخ مالیات نیروی کار (درصد)
۹۸	۵۲/۵	رکن نهم: نظام مالی	
۵۷	۵۹/۳	۹,۰۱	اعطای اعتبار داخلی به بخش خصوصی (درصد از GDP)
۱۲۷	۲/۹	۹,۰۲	تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط* (۷-۱)
۱۱۱	۲/۴	۹,۰۳	دسترسی به سرمایه خطرپذیر* (۷-۱)
۶۷	۲۵/۳	۹,۰۴	ارزش بازار سرمایه (درصد از GDP)
۷۹	۱/۴	۹,۰۵	حاشیه بیمه (درصد از GDP)
۱۳۱	۳/۱	۹,۰۶	ثبات و سلامت بانکی* (۷-۱)
۱۰۳	۱۰	۹,۰۷	مطالبات غیرجاری (درصد)
۱۱۵	۴/۴	۹,۰۸	شکاف اعتباری (درصد)
موجود نیست	موجود نیست	۹,۰۹	نسبت کفایت سرمایه نظارتی (نسبت)
۱۹	۷۴.۵	رکن دهم: اندازه بازار	
۱۸	۱۴۹۸	۱۰,۰۱	تولید ناخالص داخلی (برابری قدرت خرید، میلیارد دلار)
۱۳۷	۱۴/۶	۱۰,۰۲	واردات (درصد از GDP)
۱۱۹	۵۰	رکن یازدهم: پویایی کسب و کار	
۳۳	۹۹/۳	۱۱,۰۱	هزینه شروع یک کسب و کار* (درصد درآمد سرانه)
۸۸	۸۵/۴	۱۱,۰۲	زمان شروع یک کسب و کار* (روز)
۱۲۳	۱۶/۶	۱۱,۰۳	نرخ بازسازی ورشکستگی* (۷-۱)
۱۲۱	۳۱/۳	۱۱,۰۴	چارچوب مقرراتی ورشکستگی* (۱۶-۱)
۱۲۶	۳۸	۱۱,۰۵	گرایش‌ها به سوی ریسک کارآفرینانه* (۷-۱)
۱۳۰	۳۹/۷	۱۱,۰۶	تمایل به تفویض اختیار* (۷-۱)
۷۵	۴۸/۲	۱۱,۰۷	رشد شرکت‌های نوآور* (۷-۱)
۷۱	۴۱/۶	۱۱,۰۸	شرکت‌های پذیرای ایده‌های نو* (۷-۱)
۶۵	۳۷/۶	رکن دوازدهم: ظرفیت نوآوری	
۱۲۵	۳/۷	۱۲,۰۱	تنوع نیروی کار* (۷-۱)
۸۲	۳/۶	۱۲,۰۲	میزان توسعه خوشه‌ای* (۷-۱)
۹۱	۰/۰۶	۱۲,۰۳	اختراعات مشترک بین‌المللی (کاربرد نسبت به میلیون نفر)

رتبه	امتیاز	ارکان و مؤلفه‌ها
۱۱۴	۳/۱	۱۲,۰۴ همکاری ذی نفعان چندگانه* (۷-۱)
۴۲	۲۴۱/۷	۱۲,۰۵ نشریات علمی (شاخص H)
۱۰۰	۰/۰۸	۱۲,۰۶ تقاضای ثبت اختراع (تقاضا نسبت به میلیون نفر)
۸۱	۰/۳	۱۲,۰۷ مخارج تحقیق و توسعه (درصد از GDP)
۱۶	۰/۱۷	۱۲,۰۸ کیفیت نهادهای پژوهشی* (شاخص)
۵۶	۳/۶	۱۲,۰۹ خبرگی خریدار* (۷-۱)
۵۹	۶۷۵/۶۹	۱۲,۱۰ کاربرد نشان تجاری (کاربرد نسبت به میلیون نفر)

Source: World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, pp. 288-289.

* اطلاعات مورد نیاز برای امتیازدهی مؤلفه‌های ستاره‌دار به روش پیمایشی و از پرسشنامه استخراج شده است. در سایر موارد، اطلاعات از آمارهای رسمی کشورها و به صورت کمی محاسبه شده است.

۳. مقایسه وضعیت ایران با سایر کشورهای جهان به ویژه کشورهای سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

در گزارش سال ۲۰۱۸، تعداد کشورهای بررسی شده به ۱۴۰ کشور افزایش یافته است. با انتخاب رویکرد جدید، ایالات متحده آمریکا به جای سوئیس که در سال‌های گذشته همواره صدرنشین جدول بوده، در جایگاه برترین کشور قرار گرفته است. در جدول زیر ده کشور برتر و ده کشور انتهایی رتبه‌بندی رقابت‌پذیری جهانی در سال ۲۰۱۸ فهرست شده‌اند.

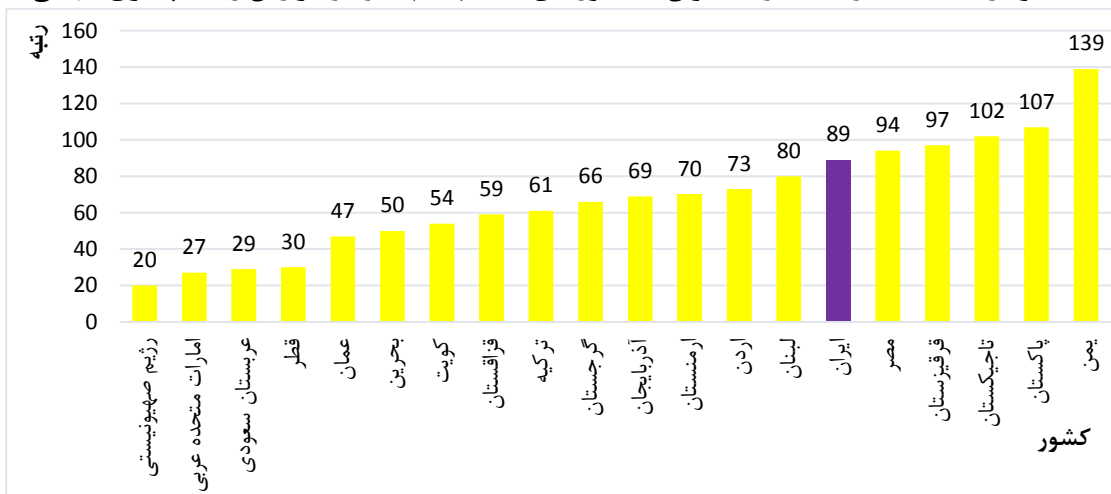
جدول ۴. برترین و ضعیف‌ترین کشورها در رتبه‌بندی رقابت‌پذیری ۲۰۱۸

ضعیف‌ترین کشورها		برترین کشورها	
موریتانی	۱۳۱	ایالات متحده آمریکا	۱
لیبریا	۱۳۲	سنگاپور	۲
موزامبیک	۱۳۳	آلمان	۳
سیرالئون	۱۳۴	سوئیس	۴
کنگو	۱۳۵	ژاپن	۵
بروندی	۱۳۶	نیوزلند	۶
آنگولا	۱۳۷	هنگ کنگ	۷
هائیتی	۱۳۸	انگلیس	۸
یمن	۱۳۹	سوئد	۹
چاد	۱۴۰	دانمارک	۱۰

Source: World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, Insight Report, p. 13.

طبق نمودار ۳، ایران با کسب رتبه ۸۹ جهان، رتبه پانزدهم را در میان ۲۰ کشور سند چشم‌انداز که در گزارش رقابت‌پذیری ارزیابی شده‌اند کسب کرده که در مقایسه با سال گذشته، دو رتبه در میان کشورهای منطقه تنزل داشته است.

نمودار ۳. مقایسه وضعیت رتبه ایران با کشورهای سند چشم‌انداز در گزارش رقابت‌پذیری جهانی

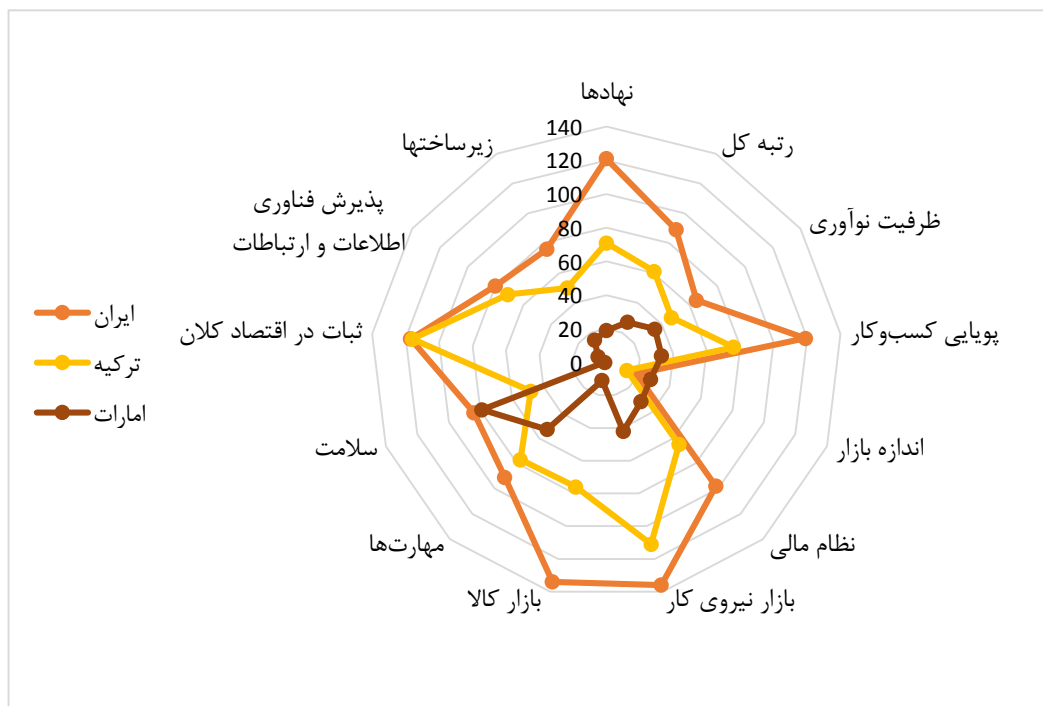

Source: World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, Insight Report, p. 13.

نمودار ۴، مقایسه‌ای میان رتبه ارکان رقابت‌پذیری در ایران، ترکیه و امارات متحده عربی را نشان می‌دهد. امارات متحده عربی با رتبه ۲۷ جهانی در زمره بهترین کشورهای منطقه قرار گرفته است. این کشور در زمینه «ثبات اقتصاد کلان» رتبه اول جهان را دارد و در سایر ارکان به استثنای ارکان «سلامت»، «بازار نیروی کار» و «مهارت‌ها» در رتبه بهتر از ۴۰ قرار گرفته است. ترکیه نیز با کسب رتبه ۶۱ جهان در تمامی ارکان رقابت‌پذیری نسبت به ایران جایگاه مناسب‌تری دارد و تنها در رکن «ثبات اقتصاد کلان» وضعیت مشابهی (یک رتبه تفاوت با ایران با کسب رتبه ۱۱۶)، ملاحظه می‌شود.

نمودار ۴. مقایسه رتبه کشورهای ایران، ترکیه و امارات متحده عربی در ارکان رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۸

Source: World Economic Forum, Klaus Schwab, The Global Competitiveness Report 2018, pp. 288, 568, 580.

جمع بندی

در آخرین گزارش رقابت پذیری جهانی در سال ۲۰۱۸، جمهوری اسلامی ایران رتبه ۸۹ را در میان ۱۴۰ کشور مورد بررسی کسب کرده است. بررسی‌های انجام شده حاکی از آن است که تغییر روش‌شناسی مجمع جهانی اقتصاد در محاسبه شاخص رقابت‌پذیری جهانی، عامل تنزل رتبه کشور از ۶۹ در گزارش سال گذشته به ۸۹ در گزارش سال جدید بوده و در واقع پس از تطبیق امتیازات سال گذشته با روش‌شناسی جدید، ایران تنها یک رتبه در مقایسه با سال گذشته تنزل داشته است. در واقع ارزیابی مجمع جهانی اقتصاد بر اساس شاخص رقابت‌پذیری جهانی، تغییر چشمگیری را در وضعیت کلی محیط کسب و کار ایران منعکس نمی‌کند. همچنین در میان ۲۰ کشور سند چشم‌انداز که در گزارش رقابت‌پذیری ارزیابی می‌شوند، ایران با دو رتبه تنزل در مقایسه با سال گذشته در جایگاه پانزدهم قرار دارد.

اگرچه تفاوت زیادی در تعریف مؤلفه‌ها و به ویژه روش وزن‌دهی ارکان بر اساس روش‌شناسی جدید ایجاد شده، اما ارکان دوازده‌گانه به لحاظ مفهومی تا حد زیادی با گزارش‌های سال‌های گذشته قابل مقایسه هستند. رتبه ایران در رکن «ثبات اقتصاد کلان» (با لحاظ مؤلفه‌های جدید) به شدت سقوط کرده و از ۴۴ در گزارش سال گذشته به ۱۱۷ در گزارش جدید رسیده است. در رکن «نهادها» نیز تقریباً

به وضعیت نابسامان سال ۲۰۱۴ بازگشته و رتبه ۱۲۱ را کسب کرده است. ایران کماکان در رکن «اندازه بازار» با کسب رتبه ۱۹ جهان وضعیت قابل قبولی دارد و در ارکان «بازار کالا» و «بازار کار» به ترتیب با رتبه‌های ۱۳۴ و ۱۳۶ همچنان (با وجود اندکی تغییر در مؤلفه‌ها) وضعیت نامناسبی قابل مشاهده است. طبق گزارش سال ۲۰۱۸، ده مؤلفه‌ای که بهترین رتبه را در ایران کسب کرده‌اند عبارتند از: کیفیت نهادهای پژوهشی، تولید ناخالص داخلی (برابری قدرت خرید)، هزینه شروع کسب‌وکار، شاخص اتصال جاده، شاخص اتصال خطوط کشتیرانی، نشریات علمی، شاخص اتصال فرودگاه، کارایی خدمات قطار، متوسط سال‌های تحصیل مورد انتظار و اعطای اعتبار داخلی به بخش خصوصی (درصد از GDP). همچنین ده مؤلفه‌ای که بدترین وضعیت را دارند به ترتیب عبارتند از: تعرفه‌های تجاری، واردات (درصد از GDP)، حکمرانی سهام‌داران، مشارکت زنان در نیروی کار، آزادی مطبوعات، شفافیت بودجه، استحکام مالی بانک‌ها، استحکام استانداردهای بازرسی و گزارش‌دهی، اتکا به مدیران حرفه‌ای و تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط.

طبق ماده (۲۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴) دولت مکلف شده در هر سال رتبه کشور را در شاخص‌های کسب‌وکار ارتقا دهد. بررسی وضعیت کشور در شاخص رقابت‌پذیری جهانی نشان می‌دهد این هدف در مورد شاخص مذکور در سال جاری محقق نشده است.

منابع و مأخذ

۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (معاونت بررسی های اقتصادی)، «ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی»، آبان ماه ۱۳۹۷.
۲. احمدیان، مریم. «وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی (۲۰۱۶-۲۰۱۷)»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، شماره مسلسل ۱۵۱۰۷، آبان ۱۳۹۵.
3. World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2018, Editor: Klaus Schwab and Xavier Sala-i-Martin, Geneva, 2018. Available online at: http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/the-global-competitiveness-report-2018/?doing_wp_cron=1544345515.6538000106811523437500.

شماره مسلسل: ۱۶۳۱۵

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۸
رقابت‌پذیری جهانی

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه مطالعات محیط کسب‌وکار)

تهیه و تدوین: مریم احمدیان

ناظران علمی: سیدامیر سیاح، شاهین جوادی

متقاضی: کمیسیون ویژه حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل

چهل و چهارم قانون اساسی

ویراستار تخصصی: احمد مرکز‌المیری

ویراستار ادبی: ———

واژه‌های کلیدی:

۱. رقابت‌پذیری

۲. محیط کسب‌وکار

۳. مجمع جهانی اقتصاد

۴. شاخص

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۱۱/۱۳